

BELEIDSADVIES AAN PROVINCIALE STATEN VAN ZUID-HOLLAND

Versterking Weidevogelbeleid

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
2. Probleemanalyse	3
2.1 Analyse Actieplan Boerenlandvogels 2019–2027	3
2.2 Analyse van de tussenevaluatie van het Actieplan (mei 2025)	4
2.3 Inzet provinciale middelen	4
3. Strategische keuzes	6
4. Aanbevelingen herijking Actieplan	7
5. Doorrekening en verschuivingen	8
6. Verbinding met natuurorganisaties	9
7. Vervolg aanpak Actieplan	10
7.1 Beoordeling van het voorstel voor 2025–2027	11
7.2 Maakt een langere doorlooptijd dan nog het verschil?	11
7.3 Vrijwilligers: meer dan deskundigheid alleen	12
<i>Praktijkgerichte scholing op maat</i>	13
<i>Waardering en betrokkenheid</i>	13
<i>Ondersteuning van vrijwilligersgroepen</i>	13
7.3 Conclusie	13
8. Verbinding Omgevingsbeleid en OER	14
9. Bijlagen	15
<i>Bijlage 1: Samenvatting trendcijfers boerenlandvogels 1990–2024 (CBS/Sovon)</i>	15
<i>Bijlage 2: Evaluatie ANLb 2016–2024</i>	15
<i>Bijlage 3: Voorbeeld kerngebieden Zuid-Holland met potentieel voor schaalvergroting</i>	15

© Foto's Astrid Kant

1. Inleiding

De achteruitgang van weidevogels in Zuid-Holland is nog steeds alarmerend. Ondanks provinciale inspanningen en de inzet van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), blijft de afname van soorten als grutto, Kievit en tureluur onverminderd doorgaan. Zuid-Holland heeft als dichtbevolkte provincie met een rijke landbouwtraditie én een internationaal beschermingsverantwoordelijke rol een unieke positie. Deze situatie vraagt om hernieuwde inzet en verscherpte keuzes binnen het bestaande beleid. Met dit beleidsadvies beogen wij de provincie Zuid-Holland concrete handvatten te bieden voor een effectievere provinciale aanpak. De voorstellen zijn gebaseerd op recente monitoring (CBS, Sovon, WUR), voortschrijdend inzicht uit het Actieplan Boerenlandvogels en praktijkervaringen binnen Zuid-Holland. Het document is specifiek gericht op wat de Provincie Zuid-Holland zelf kan doen qua regie, inrichting en beleidsintegratie. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de resultaten van de tussenevaluatie van het Actieplan Boerenlandvogels in 2025 en de voorstellen die zijn gedaan bij de herziening van het Omgevingsbeleid 2025 (OER).

Wij verzoeken vanuit dit beleidsadvies om het provinciale Weidevogelbeleid te intensiveren met resultaatgerichte maatregelen, verankering van ecologische randvoorwaarden, regie op gebiedsontwikkeling en structurele financiering. Daarnaast adviseren wij om in 2025 het Actieplan Boerenlandvogels te herijken en PS jaarlijks te laten informeren over voortgang, effectiviteit en benodigde bijsturing. Ook zullen de beschikbare middelen binnen het Actieplan Boerenlandvogels voor 2026 en 2027 nog gericht moeten worden ingezet. De voorgestelde herijking biedt hiervoor ook de mogelijkheden. Daarmee neemt Zuid-Holland haar verantwoordelijkheid én regierol voor een meer gericht weidevogelbeheer. Vanuit dit perspectief hebben wij ook gekeken naar de aanbevelingen voor een vervolg op het Actie Plan Boerenlandvogels.

Zuid-Holland staat op een kruispunt. De provinciale ambitie is helder, maar de praktijk laat zien dat intensievere maatregelen en een steviger regie noodzakelijk zijn. Alleen door gerichte keuzes, structurele inzet en resultaatgericht handelen kan Zuid-Holland haar natuurverantwoordelijkheid waarmaken en bijdragen aan het behoud en herstel van iconische soorten als de grutto. Dit beleidsadvies biedt daarvoor een samenhangend en uitvoerbaar kader.

Waar gewenst kan de NMZH dit beleidsadvies nog verder toelichten en de provincie bij de uitvoering ondersteunen.

Den Haag, 24 september 2025

Mellanie Spuij, Regisseur Duurzame Landbouw & Voedsel
Alex Ouwehand, Directeur

2. Probleemanalyse

De weidevogelpopulaties in Zuid-Holland bevinden zich in een staat van structurele achteruitgang. Sinds 1990 zijn de aantallen van iconische soorten zoals de grutto, scholekster, veldleeuwerik en kievit met meer dan 60% gedaald. Deze afname wordt veroorzaakt door meerdere factoren, waaronder de intensivering van het agrarisch landgebruik, verdroging van veenweidegebieden, toegenomen predatiedruk, versnippering van leefgebieden en een gebrek aan ecologische samenhang op landschapsniveau. Als je kijkt naar de cijfers voor 1990 dan is de absolute afname nog groter.

Hoewel het ANLb voorziet in belangrijke vormen van agrarisch natuurbeheer, is het resultaat daarvan in Zuid-Holland tot op heden onvoldoende gebleken om de negatieve trend te keren. Cruciaal knelpunt is dat beheerpakketten vaak verspreid en versnipperd worden toegepast, zonder borging van cruciale randvoorwaarden zoals waterpeil, rust en schaal. Ecologische vereisten voor succesvolle kuikenoverleving – zoals structuurrijk grasland, kruidenrijke vegetatie, plasdras en rustperiodes – worden vaak niet in onderlinge samenhang gerealiseerd. Het gevolg is dat de meeste gebieden zelfs met beheer niet voldoende vliegvlugge kuikens opleveren om populaties in stand te houden. Monitoring van Sovon wijst uit dat herstel alleen mogelijk is in gebieden met robuuste inrichting (minstens 1.000-1.500 ha aaneengesloten), waarbij op ten minste 50% van het areaal zwaar beheer wordt toegepast. Zulke condities worden in Zuid-Holland slechts op enkele plekken benaderd, en dan nog niet op structurele basis. Zonder herziening van aanpak, schaal en regie zullen de doelen voor 2027 en daarna dus niet worden gehaald.

In de herziening van het Omgevingsbeleid (OER) is nu opgenomen: Voor weidevogels wordt er in het kader van de Europese inbreukprocedure op korte termijn een actuele doelstelling verwacht. Het is de vraag of dat voor akkervogels ook zal gelden. Tot die tijd houden we vast aan de opgaven uit het voormalige NPLG, waarin de opgave voor Zuid-Holland ongeveer 3.500 extra broedparen van de grutto als vlaggenschip voor de weidevogels bedroeg. En de opgave voor akkervogels werd vertaald in ongeveer 300 extra broedparen van de patrijs. Als je de aantallen indicatief doorvertaalt naar benodigd oppervlak dan zouden bovenstaande aantallen resulteren in een indicatieve extra hectare-opgave voor weidevogels van 11.000 ha en voor akkervogels van 1.900 ha in het ANLb.

2.1 ANALYSE ACTIEPLAN BOERENLANDVOGELS 2019–2027

Het provinciale Actieplan Boerenlandvogels is in zijn opzet ambitieus en toont betrokkenheid bij de problematiek. De verwoorde ambitie luidt dat de provincie de negatieve trend in aantallen boerenlandvogels wil keren en toewerkt naar een toename van de populatie in 2027. Dit wil men bereiken via een combinatie van gebiedsplannen, samenwerking met gebiedspartijen, kennisontwikkeling en aanvullende beleidsmaatregelen. Concreet wordt gestreefd naar onder

meer 22.000 hectare beheerde gronden, 5.000 hectare uitgesteld maaien, 200 plasdrasvoorzieningen en 500 hectare specifiek kievitbeheer.

De tussenevaluatie van 2025 laat echter zien dat de uitvoering van het actieplan nog niet geleid heeft tot het gewenste effect. Zo is het aantal plasdrasvoorzieningen in 2024 op ongeveer 120 blijven steken, wordt het areaal met effectief zwaar beheer op veel plekken nog onder de 30% geschat en is het aantal vliegvlugge kuikens per paar onvoldoende om populaties in stand te houden. Volgens CBS- en Sovon-cijfers is de achteruitgang van met name de grutto, scholekster, kievit en veldleeuwerik in Zuid-Holland nog niet gestopt. In veel gebieden is de reproductie te laag, waardoor populaties blijven krimpen. Dat betekent dat de ambitie van het actieplan – hoe terecht en noodzakelijk ook – op dit moment niet binnen bereik is zonder een duidelijke intensivering en herijking van de ingezette koers.

Tegelijkertijd bevat het plan belangrijke bouwstenen: het erkent de rol van gebiedsgericht werken, de noodzaak van kennisontwikkeling en de koppeling met andere beleidsopgaven. De uitdaging is om deze aanpak aan te scherpen met resultaatsturing, ecologische randvoorwaarden en schaalvergroting. Zoals ook in dit beleidsadvies bepleit, zijn aanvullende maatregelen en structurele keuzes nodig om de doelstelling van het actieplan alsnog te realiseren. In het bijzonder is het van belang dat de provincie haar rol versterkt door middel van gebiedsregie, inzet van gronden, koppeling met andere opgaven en structurele financiering. Alleen dan kan een significante kentering in de trend worden bereikt.

2.2 ANALYSE VAN DE TUSSENEVALUATIE VAN HET ACTIEPLAN (MEI 2025)

De tussenevaluatie van het Actieplan Boerenlandvogels, zoals opgesteld in mei 2025, bevestigt veel van de constatering in dit beleidsadvies. Positief is dat de evaluatie open en transparant aangeeft dat de doelen tot nu toe niet zijn gehaald, en dat populatietrends niet zijn gekeerd. Ook de erkenning van succesvolle gebiedsprocessen en het belang van samenwerking sluiten goed aan bij de aanbevelingen in dit advies. Er zijn echter ook duidelijke beperkingen. De evaluatie blijft voornamelijk beschrijvend en procesmatig van aard. Er worden geen resultaatdoelen geformuleerd en ook ontbreekt een concrete koerswijziging richting effectievere maatregelen. Ecologische randvoorwaarden worden genoemd als knelpunt, maar niet vertaald naar verplichtend beleid. Schaalvergroting wordt genoemd, maar niet geconcretiseerd met duidelijke ambities per gebied. Tot slot ontbreken voorstellen voor intensivering, herprioritering of herziening van middelen. Deze beperkingen benadrukken het belang van dit beleidsadvies: zonder resultaatsturing, regie, ecologische randvoorwaarden en schaalvergroting zullen de gewenste effecten op populatieniveau uitblijven. Een herijking van het Actieplan in 2025 is daarom noodzakelijk om Zuid-Holland in staat te stellen haar beschermingsopgave daadwerkelijk waar te maken.

2.3 INZET PROVINCIALE MIDDELEN

Sinds de start van het Actieplan Boerenlandvogels in 2019 heeft de provincie Zuid-Holland fors geïnvesteerd in het behoud en herstel van weidevogelpopulaties. Eerder werd €3,1 miljoen beschikbaar gesteld als startbudget voor samenwerking met agrarische collectieven, gebiedsinrichting en ondersteuning van betrokken partijen. Deze inzet werd in de jaren erna

verder uitgebreid. In de voorjaarsnota van 2021 stelden Provinciale Staten €1,4 miljoen extra beschikbaar voor structurele uitgaven, gericht op vrijwilligersondersteuning, gebiedscoördinatie en beheermaatregelen. Later dat jaar volgde een aanvullende toekenning van €1,5 miljoen voor verdiepende maatregelen, waaronder uitbreiding van plasdrasvoorzieningen en stimulering van zwaar beheer. In 2022 is via politieke moties en uitvoeringsafspraken ingezet op de aanleg van 200 hectare extra leefgebied. En in de periode 2023–2028 is een bedrag van maar liefst €61 miljoen vrijgemaakt, specifiek voor agrarisch natuurbeheer met aandacht voor zowel weide- als akkervogels. Deze reeks van investeringen weerspiegelt de blijvende bestuurlijke ambitie van Zuid-Holland om een kentering in de achteruitgang van boerenlandvogels te realiseren. Tegelijkertijd laat de tussenevaluatie van het actieplan (2025) en de monitoring van Sovon en CBS zien dat de ecologische resultaten achterblijven. In veel gebieden in Zuid-Holland blijft de weidevogelstand dalen. Het aantal vliegvlugge kuikens per broedpaar is onvoldoende om populaties in stand te houden, laat staan te laten toenemen. Lichte successen worden geboekt in gebieden met hoge beheerintensiteit, maar deze blijven uitzondering in plaats van regel. Ondanks het forse financiële beslag blijkt het rendement in termen van populatieherstel nog beperkt.

De oorzaak ligt niet zozeer in de hoogte van het budget, maar in de manier waarop de middelen zijn ingezet. Veel maatregelen zijn uitgevoerd als inspanningsverplichtingen, zonder harde resultaatsdoelen. Er is zelden sprake van verplichtende ecologische randvoorwaarden – zoals hoog waterpeil, beperking van mestgebruik of rust in het broedseizoen – terwijl deze randvoorwaarden cruciaal zijn voor kuikenoverleving. Bovendien blijft het beheer versnipperd over het landschap. Robuuste kerngebieden van minimaal 1.500 hectare met 50% zwaar beheer, zoals ecologisch noodzakelijk, zijn niet of nauwelijks gerealiseerd. Ook ontbreekt een sterke provinciale regie op gebiedsontwikkeling, monitoring en bijsturing. De conclusie is dat de provinciale middelen weliswaar doelmatig zijn ingezet – ze hebben gezorgd voor een versterking van samenwerking, bewustwording en kennisdeling – maar dat de ecologische effectiviteit voorsnog tekortschiet. De negatieve populatietrend is niet gekeerd. Daarmee rijst de vraag hoe de beschikbare middelen in de komende jaren effectiever kunnen worden benut. Het antwoord ligt in een koerswijziging: van een procesgerichte inzet naar resultaatgerichte uitvoering. Zuid-Holland moet sturen op concrete ecologische doelen per gebied, randvoorwaarden afdwingen via instrumentarium zoals pacht en peilbeheer, en middelen concentreren in kerngebieden met echte herstelkansen. Alleen dan kunnen de publieke investeringen hun volle potentieel benutten en bijdragen aan duurzaam herstel van de weidevogelpopulaties.

3. Strategische keuzes

Voor het realiseren van provinciale beleidsdoelen op het gebied van natuur, biodiversiteit en ruimtelijke kwaliteit is een steviger koers in het Boerenlandvogelbeleid nodig. In Zuid-Holland zijn hiervoor drie strategische keuzes cruciaal:

Ecologische randvoorwaarden borgen

Binnen kerngebieden moet het waterpeil structureel op maaiveldhoogte of hoger dan -30 cm komen. Ook dient het gebruik van drijfmest en chemische bestrijdingsmiddelen op broed- en kuikenpercelen uitgesloten te worden. Deze voorwaarden kunnen opgenomen worden in beheerpakketten, pachtovereenkomsten en afspraken met waterschappen.

Schaalvergroting in kansrijke gebieden

Richt kerngebieden in op minimaal 50% zwaar beheer, gekoppeld aan provinciaal grondbeleid en BBL-gronden. Hiermee ontstaat reële kans op kuikenoverleving en populatieherstel. Tegelijkertijd blijft het belangrijk om in minder kansrijke gebieden Basisvergoedingen beschikbaar te houden voor extensief beheer. Daarmee blijft het netwerk van betrokken boeren intact en ontstaat ruimte voor latere opschaling of spontane successen.

Resultaatgericht beleid en gebiedsregie

Wijs per kerngebied een gebiedsregisseur aan, die afstemming organiseert tussen collectieven, waterschappen, gemeenten en terreinbeheerders. Stuur actief via pachtvoorwaarden en beleidsintegratie met stikstof, klimaat en water.

4. Aanbevelingen herijking Actieplan

Gezien de beperkte impact tot nu toe en de voortgang van het actieplan is het van belang om in 2025 tot een herijking te komen. Provinciale Staten kunnen daartoe het Actieplan bijstellen langs de volgende lijnen:

- Formuleer resultaatsdoelen op provinciaal niveau (zoals het aantal vliegvlugge kuikens per kerngebied), met inzet van indicatieve oppervlakte-eisen als richtinggevend kader;
- Stel ecologische randvoorwaarden verplicht in beheerpakketten en gebiedsplannen, en stuur waar mogelijk op resultaat, met oog voor de natuurlijke variabiliteit en beperkte maakbaarheid van populatiedynamiek;
- focus op bestaande populaties. In de Hoeksche Waard is bijvoorbeeld nog een kleine cluster patrijzen, zet alles op alles om die cluster te beschermen door heel gericht veel maatregelen te nemen. Anders is deze soort daar ten doden opgeschreven. De stijgende lijn moet gevonden worden door de achteruitgang van bestaande populaties te stoppen.
- Richt kerngebieden in op minimaal 50% zwaar beheer en zet daarvoor actief provinciaal grondinstrumentarium in. Uiteindelijk moet het doel zijn om het gehele systeem te extensiveren.
- Verhoog en structureer het budget, zodat effectievere maatregelen kunnen worden toegepast en langjarige zekerheid ontstaat voor gebiedspartners;
- Voer jaarlijkse monitoring uit en rapporteer voortgang aan PS met mogelijkheid tot bijsturing.
- Om deze ambities waar te maken is extra inzet nodig. Op basis van kostenramingen voor beheer en inrichting is per kerngebied jaarlijks extra budget nodig. Dit komt boven op het bestaande ANLb-budget en moet flexibel inzetbaar zijn.

5. Doorrekening en verschuivingen

Als de aanbevelingen uit dit beleidsadvies voor de jaren 2026 en 2027 worden uitgevoerd, is een gerichte financiële impuls noodzakelijk. Op basis van de benodigde inzet per kerngebied (veelal 1.500–2.000 hectare) is onze schatting dat jaarlijks €1,5 tot €2 miljoen per gebied nodig is. Voor acht kerngebieden betekent dit een jaarlijkse aanvullende investering van €12–16 miljoen. Over een periode van twee jaar (2026–2027) komt dit neer op €24–32 miljoen boven op de al lopende budgetten. Deze getallen zijn indicatief, niet dwingend en kunnen per gebied verschillen afhankelijk van ecologische potentie en bestaande inrichting.

De provincie Zuid-Holland heeft in de periode sinds 2019 al aanzienlijke middelen ingezet, waaronder €3,1 miljoen bij de start van het actieplan en €61 miljoen in de periode 2023–2028. Toch blijkt uit evaluaties en monitoring dat deze investeringen grotendeels procesgericht zijn geweest, zonder het beoogde ecologische effect. Om dit te verbeteren zijn gerichte financiële verschuivingen nodig:

- Minder spreiding van middelen over het hele landelijk gebied en meer concentratie op kansrijke kerngebieden;
- Meer sturing op resultaat: alleen financiering van maatregelen die ecologisch noodzakelijk zijn, zoals hoog waterpeil, rustperiodes, zwaar beheer en schaalgrootte;
- Verschuiving van licht of inefficiënt beheer naar gebiedsspecifieke inrichting, inclusief plasdras en kruidenrijk grasland;
- Inzet van middelen voor actieve gebiedsregie en sturingscapaciteit via gebiedsregisseurs;
- Behoud een minimumniveau van beheer in minder kansrijke gebieden om participatie en kennisverspreiding in stand te houden;
- Ook grondverwerving of gronden in de strategische voorraad van de provincie kunnen, onder de juiste voorwaarden, een rol spelen in het vormen van kerngebieden en het verbeteren van het weidevogelbeheer.

Deze koerswijziging vraagt om expliciete besluitvorming door Provinciale Staten in de tweede helft van 2025, zodat in de begrotingscyclus 2026–2027 ruimte ontstaat voor deze noodzakelijke intensivering. Door inzet van bestaande middelen binnen het bredere programma Natuur, Stikstof en Klimaat kan deze herprioritering grotendeels budgetneutraal plaatsvinden, mits de focus wordt gelegd op effectiviteit, schaal en randvoorwaarden.

Een besluit tot reservering van €24–32 miljoen aanvullende inzet, gekoppeld aan ecologische resultaatsverplichtingen, biedt Zuid-Holland de kans om het tij te keren en wezenlijke resultaten te boeken voor het herstel van de weidevogelpopulaties.

6. Verbinding met natuurorganisaties

Natuurorganisaties spelen een essentiële rol in het herstel van weidevogelpopulaties in Zuid-Holland. Door hun betrokkenheid bij het beheer van natuurterreinen, hun ervaring met ecologische inrichting en hun verbindende kracht in gebiedsprocessen kunnen zij een belangrijke impuls geven aan de effectiviteit van het provinciale Weidevogelbeleid. Vanuit hun positie in het landschap hebben zij niet alleen zicht op wat er ecologisch nodig is, maar ook op wat sociaal en praktisch mogelijk is in samenwerking met agrariërs, terreinbeheerders en overheden. Een van de krachtigste instrumenten die natuurorganisaties kunnen inzetten is het ontwikkelen van effectieve mozaïekstructuren. Mozaïekbeheer houdt in dat binnen een gebied een afwisseling ontstaat van hoog en laag gras, kruidenrijk en nat grasland, rustzones en voedselrijke delen, maar ook door begrazing. Onderzoek laat zien dat vooral kuikens profiteren van deze variatie, mits deze binnen broedterritoria's beschikbaar en bereikbaar zijn. Zo'n functioneel mozaïek werkt alleen als het op voldoende schaal wordt toegepast, doorgaans minimaal binnen aaneengesloten gebieden van 1.000 tot 1.500 hectare. Natuurorganisaties kunnen hier het voortouw nemen door percelen slim in te richten, vrijwilligers aan te sturen en boeren te begeleiden bij het realiseren van de noodzakelijke spreiding in tijd en ruimte.

De verbinding tussen landbouw en natuur kan versterkt worden wanneer natuurorganisaties boeren ondersteunen bij ecologisch beheer dat aansluit bij agrarische bedrijfsvoering en specifieke omstandigheden, maar óók bij weidevogeldoelen. Dat vraagt om technische kennis over zaken als maaiperiodes, bemesting, waterpeil en predatiebeheer. Daarnaast kunnen natuurorganisaties helpen om boeren toegang te geven tot actuele kennis, praktijkvoorbeelden en digitale hulpmiddelen zoals 'Beheer-op-Maat'. Hierdoor groeit het inzicht in welke maatregelen wanneer en waar effectief zijn. Naast praktische inrichting is ook resultaatgericht werken van groot belang. Natuurorganisaties kunnen stimuleren dat beloning van boeren gekoppeld wordt aan ecologische resultaten – zoals het aantal vliegvlugge kuikens – in plaats van alleen aan inspanning. Dit zogenaamde resultaatsturende model, waarbij boeren bijvoorbeeld via certificaten of gebiedsbeloningen worden beloond voor daadwerkelijk herstel, heeft zich internationaal al bewezen. Door deze benadering in te voeren in Zuid-Holland ontstaat een sterke prikkel om maatregelen effectief toe te passen en op te schalen.

Er is inmiddels veel betrouwbare kennis beschikbaar over wat werkt: van het Gruttomozaïekmodel tot gebiedsmonitoring door Sovon en praktijkhandleidingen voor mozaïekbeheer. Natuurorganisaties hebben de netwerken, de ervaring en de legitimiteit om deze kennis in te zetten in samenwerking met boeren en collectieven. Wanneer zij in samenspraak met de boeren opereren als gebiedsregisseur, aanjager van innovatie en hoeder van ecologische samenhang, kunnen zij bijdragen aan een structurele verbetering van het weidevogelbeheer.

Ook kan als alternatief gebruik gemaakt worden van een onafhankelijk gebiedsregisseur. Om sturing te geven aan dit proces.

De sleutel tot succes ligt in een integrale aanpak waarbij beheer, inrichting, samenwerking en beloning samenkomen in een gebiedsgerichte strategie waarmee agrariërs worden verleid tot langjarige inzet en de aanpak niet alleen op vrijwilligheid is gebaseerd. Als natuurorganisaties deze rol proactief blijven oppakken, biedt dat Zuid-Holland een belangrijke kans om de gestelde doelen voor weidevogelherstel alsnog te realiseren. De verbinding tussen landbouw en natuurorganisaties zowel fysiek als in de samenwerking nog beter moeten worden gevonden om het Weidevogelbeleid nog effectiever te maken en meer impact te kunnen genereren.

7. Vervolg aanpak Actieplan

De provincie Zuid-Holland heeft naar aanleiding van de tussenevaluatie van het Actieplan Boerenlandvogels (2019–2027) een voorstel gedaan voor de resterende looptijd tot eind 2027. Dit voorstel bevat diverse aanbevelingen voor verbeteringen in het beheer, de monitoring, de inzet op akkervogels en de samenwerking met terreinbeheerders en vrijwilligers. In dit hoofdstuk beoordelen wij de effectiviteit van dit voorstel in het licht van de urgentie en de ecologische opgave, en kijken we vooruit naar de periode na 2027.

De centrale vraag daarbij is: volstaat het voorgestelde vervolg om binnen de resterende looptijd wezenlijk ecologisch herstel te realiseren, en maakt een langere doorlooptijd na 2027 dan nog het verschil?

7.1 BEOORDELING VAN HET VOORSTEL VOOR 2025–2027

Het provinciale voorstel bevat een aantal waardevolle elementen. Zo worden meetbare doelen geformuleerd (zoals een hoger aandeel plas-dras en minder zwaar gewas), is er aandacht voor de clustering van zwaar beheer op polderniveau, en wordt monitoring steviger neergezet als leerinstrument. Ook is de scope verbreed naar akkervogels, en wordt het belang van samenwerking, vrijwilligerswerk en kennisdeling benadrukt.

Toch blijft het voorstel op meerdere cruciale punten achter bij wat nodig is om in de resterende looptijd een structurele omslag te realiseren:

- Geen resultaatsturing. De maatregelen zijn nog steeds grotendeels procesgericht (inspanningsverplichtingen), zonder duidelijke resultaatsdoelen zoals het aantal vliegvlugge kuikens per kerngebied;
- Geen borging van ecologische randvoorwaarden. Kritieke voorwaarden zoals hoog waterpeil, rust in het broedseizoen, en uitsluiting van drijfmest worden niet verplicht gesteld;
- Geen sturing op schaal en locatie. Er is geen gebiedsgerichte prioritering of inzet van provinciaal grondinstrumentarium om robuuste kerngebieden van 1.000–1.500 hectare met minimaal 50% zwaar beheer te realiseren;
- Geen integratie met bredere beleidsopgaven. Het voorstel blijft een beheerplan binnen het ANLb, zonder stevige koppeling aan gebiedsprocessen binnen het NPLG, stikstof-, water- en klimaatbeleid;
- Geen structurele governance. Er ontbreekt een krachtige regierol van de provincie, met inzet op gebiedsregisseurs, gebiedsontwikkeling en resultaatverantwoordelijkheid.

Zonder deze elementen zal het voorgestelde vervolgbeleid – hoe goedbedoeld en inhoudelijk onderbouwd ook – onvoldoende zijn om binnen de resterende twee jaar een significante ecologische kentering te bewerkstelligen.

7.2 MAAKT EEN LANGERE DOORLOOPTIJD DAN NOG HET VERSCHIL?

Ja, mits de randvoorwaarden fundamenteel worden herzien. Het herstel van boerenlandvogelpopulaties vraagt een lange termijn inzet. Populaties herstellen zich traag; herstel van biotopen, samenwerking en ecologische samenhang kost tijd. Een verlenging na 2027 kan dus zinvol zijn, maar alleen als aan de volgende essentiële randvoorwaarden wordt voldaan:

Ecologische randvoorwaarden verplicht stellen

Hoog waterpeil, rust, plas-dras, kruidenrijkdom, mozaïeken en bemestingsvrije zones moeten juridisch of beleidsmatig geborgd worden.

Schaalvergroting en focus op kerngebieden

Realiseer minimaal 8–10 kerngebieden van >1.000 ha met minimaal 50% zwaar beheer. Gebruik hiervoor provinciale gronden, pachtvoorwaarden en gebiedsafspraken.

Sturen op resultaat

Formuleer concrete ecologische resultaatsdoelen per gebied, met jaarlijkse rapportage en bijsturing. Houd daarbij rekening met natuurlijke fluctuaties en sociaal gedrag van weidevogels, zoals hun voorkeur voor clustering. Beloon daarbij ook effectieve inzet op basis van broedsucces en kuikenoverleving.

Gebiedsregie versterken

Wijs per kerngebied een gebiedsregisseur aan en borg samenhang tussen collectieven, TBO's, waterschappen en gemeenten.

Structurele financiering en uitvoeringszekerheid

Zorg voor langjarige zekerheid en her-prioriteer budgetten op basis van ecologische effectiviteit.

Inbedding in breder beleid

Koppel het boerenlandvogelbeleid aan het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied, stikstofaanpak, water- en bodembeleid en ruimtelijke ordening. Zonder deze elementen zal ook een langere looptijd vooral leiden tot vertraging en beperkte impact. Meer tijd zonder andere aanpak is géén oplossing.

7.3 VRIJWILLIGERS: MEER DAN DESKUNDIGHEID ALLEEN

Vrijwilligers zijn onmisbaar voor het weidevogelbeheer in Zuid-Holland. De afgelopen jaren is geïnvesteerd in hun inhoudelijke deskundigheid, onder meer via cursussen voor BTS-tellingen en dronegebruik. Deze lijn moet worden voortgezet en uitgebreid. Tegelijkertijd laat de tussenevaluatie zien dat vrijwilligers ook op andere vlakken structurele ondersteuning missen. Hun motivatie en draagvlak staan onder druk door een gebrek aan terugkoppeling, betrokkenheid en organisatorische hulp. Om hun inzet toekomstbestendig te maken, zijn aanvullingen op het huidige beleid noodzakelijk.

Aanbeveling: breid het vrijwilligersbeleid uit met drie versterkende pijlers:

Praktijkgerichte scholing op maat

Bied structureel, regionaal afgestemd cursusaanbod (zoals BTS, dronegebruik, kuikentellingen), gecoördineerd door De Groene Motor of een vergelijkbare partij. Zorg voor doorlopende leerlijnen en actualisatie op basis van praktijkervaring.

Waardering en betrokkenheid

Zorg voor regelmatige terugkoppeling over resultaten van vrijwilligersinzet. Betrek hen actief bij het vormgeven van beleid en beheer, en geef zichtbaar erkenning aan hun bijdrage. Laat zien wat hun werk oplevert, bijvoorbeeld via gebiedsrapportages en monitoringsdata.

Ondersteuning van vrijwilligersgroepen

Faciliteer vrijwilligers niet alleen in het veld, maar ook bij organisatie: denk aan hulp bij werving, communicatie, roosters en taakverdeling. Ondersteun coördinatoren en bouw aan een veerkrachtige structuur voor de langere termijn.

7.3 CONCLUSIE

Het voorstel voor het vervolg van het Actieplan Boerenlandvogels biedt nuttige bouwstenen, maar mist de noodzakelijke stevigheid om binnen de resterende looptijd van twee jaar substantiële ecologische resultaten te boeken. De kans dat de negatieve trend wordt gekeerd vóór 2027 is onder het huidige beleidskader verwaarloosbaar. Een langere doorlooptijd na 2027 kan alleen verschil maken als de provincie nú de koers wijzigt. Dat betekent: scherpe keuzes, ecologische randvoorwaarden verplicht stellen, resultaatsturing invoeren, kerngebieden inrichten, gebiedsregie aanstellen en het beleid stevig verankeren in bredere ruimtelijke en agrarische transitie. Een resultaatsturende aanpak vereist daarbij realistische verwachtingen. Niet elke maatregel gaat direct leiden tot meer kuikens, maar het borgen van randvoorwaarden vergroot de kans op succes structureel.

Deskundigheid is een voorwaarde, maar onvoldoende om vrijwillige inzet op peil te houden. Een robuust vrijwilligersbeleid vergt ook aandacht voor motivatie en organisatiekracht. Alleen dan blijft het fundament onder het weidevogelbeheer stevig – nu en in de toekomst. Dit is te bereiken door meer en betere samenwerkingen tussen agrarische collectieven, natuurorganisaties, de Groene Motor en de provincie.

8. Verbinding Omgevingsbeleid en OER

De herziening van het Omgevingsbeleid Zuid-Holland (OER) vormt een belangrijk inhoudelijk en juridisch kader voor dit beleidsadvies. In de herziening is opgenomen dat Zuid-Holland zich richt op het realiseren van ongeveer 3.500 extra broedparen van de grutto en ongeveer 300 extra broedparen van de patrijs. Deze ambities zijn vertaald naar een benodigde uitbreiding van het leefgebied met ongeveer 11.000 hectare voor weidevogels en 1.900 hectare voor akkervogels.

Parallel daaraan worden in het kader van de aanpassing van de Omgevingsverordening ook de instructieregels en de gebiedsbegrenzing aangepast. De provinciale kaart met weidevogelgebieden wordt daarbij onderscheiden in:

- Belangrijk weidevogelgebied (ca. 14.000 ha), ondergebracht in beschermingscategorie 1
- Kansrijk weidevogelgebied (ca. 37.000 ha), ondergebracht in beschermingscategorie 2

Deze indeling sluit aan bij de kern van dit beleidsadvies, waarin wordt gepleit voor een resultaatgerichte aanpak in kerngebieden met intensief beheer, geflankeerd door bufferzones met extensiever beheer. De in het beleidsadvies voorgestelde strategische keuzes en financiële prioritering kunnen binnen dit ruimtelijke kader effectief worden verankerd.

Een integratie van het beleid voor boerenlandvogels en het Omgevingsbeleid biedt de mogelijkheid tot betere verankering van ecologische randvoorwaarden, versterking van gebiedsregie en inzet van provinciaal instrumentarium. We bevelen aan om de herijking van het Actieplan Boerenlandvogels in 2025 expliciet te koppelen aan de actualisatie van de Omgevingsverordening, zodat doelen, middelen en juridische borging met elkaar in lijn worden gebracht.

Kievit

9. Bijlagen

De volgende documenten zijn gebruikt om tot dit beleidsadvies te komen en dit te toetsen aan de praktijk.

Bijlage 1: Samenvatting trendcijfers boerenlandvogels 1990–2024 (CBS/Sovon)

De populaties van boerenlandvogels zijn sinds 1990 met gemiddeld 66% afgenomen. Voor soorten als grutto, veldleeuwerik en scholekster bedraagt de afname meer dan 80%. In Zuid-Holland laten met name de open weidegebieden in het Groene Hart en de Alblasserwaard forse teruggang zien. Lichte stabilisatie is zichtbaar in gebieden met hoge beheerintensiteit, maar structureel herstel blijft uit.

Bijlage 2: Evaluatie ANLb 2016–2024

De provinciale inzet via het ANLb laat zien dat lokaal goede resultaten worden bereikt, vooral bij hoge beheerdichtheid. Toch blijft de impact op populatieniveau beperkt. Beperkingen liggen vooral in onvoldoende gebiedscoherentie, een gebrek aan randvoorwaarden (zoals waterbeheer) en versnipperde inzet. Zuid-Holland kan dit beïnvloeden door haar instrumentarium beter te benutten.

Bijlage 3: Voorbeeld kerngebieden Zuid-Holland met potentieel voor schaalvergroting

Kansrijke gebieden binnen Zuid-Holland zijn onder andere Vockestaert/Midden-Delfland, Alblasserwaard, Krimpenerwaard, Noordzijderveld, Westeinde/Oude Leede, Hoeksche Waard (oostelijk deel) en delen van het Groene Hart. Deze gebieden combineren overgebleven weidevogelpopulaties met potentie voor schaalvergroting, watermaatregelen en agrarische samenwerking.

Mede ondersteund door:

- Groei & Bloei Hoeksche Waard
- Haags Milieucentrum
- Heemtuin Goudse Hout
- Hoekschewaardse Landschap
- IVN Zuid-Holland
- IVN Nieuwkoop
- IVN Regio Leiden
- IVN afdeling IJssel en Gouwe
- IVN afdeling Rotterdam en omstreken
- IVN afdeling Zoetermeer
- KNNV afdeling Gouda
- KNNV afdeling Delfland
- KNNV afdeling Bollenstreek
- KNNV afdeling Leiden en omstreken
- KNNV afdeling Waterweg Noord
- Landschap en Erfgoed Zuid-Holland
- Midden-Delfland Vereniging
- Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland
- Natuur en Vogelwacht Alblasserwaard
- Natuur en Vogelwacht de Vijfheerenlanden
- Natuur- en Vogelwacht Rotta
- Natuur en Vogelwerkgroep Krimpenerwaard
- Natuurvereniging IJsselmonde
- NLGO, Natuur en Landschapsbescherming Goeree Overflakkee; Vogelwerkgroep
- Staatsbosbeheer
- Stichting Groene Hart
- Stichting Natuur & Landschap Zwijndrechtse Waard
- Streekcentrum Ooievaarsdorp het Liesvelt
- Vereniging Betrokken Teylingers
- Vereniging Kust en Zee
- Vereniging Natuurmonumenten
- Vereniging voor Natuur- en Milieubescherming Pijnacker
- Vereniging voor Natuur en Vogelbescherming Noordwijk
- Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gravenhage e.o.
- Verontruste Burgers van Voorne
- Vogelwacht Delft en omstreken
- Vogelwerkgroep Koudekerk-Hazerswoude en omstreken
- Vogelwerkgroep Hoekschewaardse Landschap
- Vogelwerkgroep Teylingen
- Weidevogelgroep Hoeksche Waard
- Weidevogelgroep Natuurlijk Voorne-Putten
- Werkgroep Ommoordse Veld Open en Groen
- Weidevogelwacht Midden-Delfland

- Werkgroep Groenbeheer Nootdorp-Leidschendam
- Wijknatuurteam Alexander
- Zuid-Hollands Landschap

Grutto met jong

Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland

Laan van Nieuw Oost-Indië 131E
2593 BM Den Haag

Info@milieufederatie.nl
www.milieufederatie.nl

070-3040114

NL29 TRIO 0788 8936 29
KvK 41129491

Samen voor een mooi
en duurzaam Zuid-Holland

